

Erdélyi Toll – szervekeknek

László László

Történeti mondák

Szent László király

A leányrabló kun legyőzése

(A kerlési csata)

László már herceg korában vitéz katona volt és sokat harcolt a betörő kunok ellen. Az egyik legnagyobb ütközetet Kerlésnél vívta a kunokkal. Az országot végigrabló kunok az őket üldöző magyarok elől Kerlés hegyére vonultak vissza, onnan nyilaztak a magyarokra és köveket görgettek rájuk. László herceg vitézül harcolt, sok kunt levágott, bár egy nyíl sebet ejtett rajta.

A kunok menekülésre kényszerültek. Ki hogy tudott, sebes vágtaival próbált szabadulni a magyarok elől. László herceg megpillantott egy kun harcost, amint az elrabolt magyar lányt hurcolt magával. Megsarkantyúzta a herceg a lovát, hogy utolérje a leányrablót és megszabadítsa a magyar lányt. Ám a kunnak is igen jó lova volt és a távolság az üldöző és az üldözött között alig csökkent. Már jó ideje üldözte a leányrablót László, s közel érve, odaszólt az elrabolt leányhoz: „Rántsd le a kunt a lováról!” A lány meg is fogadta a tanácsot, lerántotta lováról a kunt. László herceg maga is leugrott a lováról és úgy küzdött meg a kun harcossal, akit le is győzött.

A leány sírva köszönte a hercegnek, hogy megszabadította a kuntól. László hazavitte a leányt az anyjához, aki már alig reménykedett abban, hogy valaha is viszontláthatja gyermekét. A csatában a magyarok sok kunt levágtak, az elfogott keresztényeket kiszabadították, az elrabolt kincseket pedig visszavették.

A sziklából fakasztott víz

(Csodatétel)

Van Magyarországon, Abaúj vármegyében egy kút, Szent László király kútja. Mi is ennek a története?

Egyik hadjárata során László király napok óta bolyongott seregével, egy puszta, lakatlan sziklás helyen. Sehol sem találtak vizet a harcosok, hogy szomjúságukat enyhítenék. A reménytelen helyzetben csak a király nem vesztette el a hitét. Amikor már úgy látszott, hogy mindannyian odavesznek, László király ekképpen fohászodott az Istenhez: „Ó, egek Ura, világ Teremtője, ne hagyd magára szolgálodat és népedet, tekints le ránk!”

Alig hangzott el a fohász és vadállatok jelentek meg: szarvasok, őzek és szinte hagyták, hogy a kiéhezett vitézek lenyilazzák őket. Az elejtett vadak húsától erőre kaptak ugyan, de még kegyetlenebbül gyötörte őket a szomjúság. László király megint Istenhez fordult: „Ó, Uram, fakassz forrást szomjazó seregemnek!”

Ismét csoda történt, mert az egyik sziklából bővizű, hús forrás fakadt, melynek vizéből mindannyian elolthatták szomjúságukat, s az elcsigázott vitézek tovább követték szent királyukat még sok ütközetben.

Ezzel a csodatétellel Isten megmutatta, hogy mennyire kedves neki László király. A kút ma is megvan, s a nép Szent László kútjának nevezi.

Szent László pénze

(A kövekké vált kincsek)

A betörő, fosztogató kunokat a vitéz király legyőzte és menekülésre készítette. Futottak is a kunok ész nélkül, a király pedig vitézei élén kergette őket. Szorult helyzetükben a kun vezér biztatására a harcosok tarsolyukból az összerabolt kincseket kezdték kiszórni, hogy amíg a magyarok azt összeszednék, azalatt egéretat nyerjenek.

Jól számítottak a kunok, mert a magyarok meg-megálltak és szedegetni kezdték a szétszórt kincseket. László király rájött a cselre. „Hagyjátok! Hagyjátok! — kiáltotta. — Előbb a kunokat győzzük le, s azután is ráértek összeszedni!” De a vitézek továbbra is a kincssel bajlódtak, s nem a kunok elűzésével.

Ráadásul a kunok, látva, hogy a magyarok lemaradoznak és szétszóródnak a kincs miatt, visszafordultak és le akartak csapni a magyarokra. László király felismerve a veszélyt, fohászával Istenhez fordult, hogy segítsen kigyógyítani katonáit a kapzsiságból, mert elvesznek, ha nem térnek jobb belátásra. Isten valóban csodát tett: a földön heverő sok arany és ezüst kővé változott. Amikor a magyar vitézek látták, hogy csupa csillogó kő az egész kincs, dühösen lehajigálták azt,

amit addig összeszedtek, és lóra kapva még hevesebben csaptak össze a kunokkal.

A győztes csata után László király a saját kincstárából jutalmazta meg vitézeit. Azon a helyen, ahol a magyar vitézek üldözőbe vették a kunokat, ma is találni csillogó köveket, amelyeket a nép Szent László pénzének nevez.

A tordai hasadék

(Menekülés a kunok elől)

László király kemény ütközetet vívott a kunokkal Torda határában. Ekkor keletkezett a tordai hasadék. A túlerőben levő kunokkal László serege vitézül harcolt, de hiába, mert annyi volt a kun, mint fűszál a réten, s ha tízet levágtak a magyarok, száz állt a helyükbe, ha százat kaszaboltak le, akkor tán ezer is. Ebben a reménytelen helyzetben László király úgy döntött, hogy visszavonulást fúvat, nehogy odavesszen a serege.

A kürt szavára a magyarok visszafordultak és a Torda feletti hegy irányába kezdtek vonulni. A kunok rögtön a nyomukba eredtek és már a hegy gerincén üldözték őket.

Olyan közel értek László királyhoz, hogy fejszéikkel levághatták volna. De a király László feltekintett az égre, és Istenhez fohászkozott: „Szabadíts meg, Uram, a pogánytól, hisz éretted harcoltam!” Isten meghallgatta a szent király imáját, és abban a pillanatban a hegy gerince megnyílt, s egy hatalmas szakadék keletkezett, amely elválasztotta egymástól László királyt és az őt üldöző kunokat. A kunok meghökkenve álltak meg a szakadék peremén, majd a csodát látva ijedtükben visszafordultak.

Így keletkezett a tordai hasadék, ahol még századok múlva is látható volt Szent László lova patkójának a nyoma.

A szent király utolsó csodája

(László megsegíti a székelyeket)

László király életében sok győzelmet aratott, és csodát tett. Halála után méltán avatták szentté. Utolsó győzelmét halála után kétszáz évvel aratta.

Történt, hogy tatárok támadtak a Székelyföldre óriási sereggel. A székelyek összegyűjtötték minden emberüket, hogy döntő ütközetet vívjanak a hatalmas tatár sereggel, de még így se voltak negyed annyian sem, mint a támadók.

Csata előtt a székelyek így fohászkoztak: „Szűz Mária, segíts meg! Szent László királyunk, harcolj velünk!” Az imádságnak lett fogantja, mert a székelyek élére egy hatalmas vitéz állt, fején arany koronával, kezében arany buzogánnyal. Maga Szent László ült a lovon, aki előtt úgy hullt a tatár, mint a pelyva és pél-

dáját látva a székelyek is derekasan küzdöttek. Az égből maga Szűz Mária figyelte a csatát és biztatta a pogánnyal harcoló keresztényeket.

Szent László és Szűz Mária segítségével a székelyek felülkerekedtek a tatárok sokaságán. Az ellenség megfutamodott. A győzelem után a hatalmas vitéz, úgy, ahogy jött, váratlanul eltűnt, de a csatázók a saját szemükkel látták. Sőt még egy foglyul ejtett tatár is azt mondta, hogy nem a székelyek győzték le őket, hanem maga Szent László, aki a székelyek segítségére sietett.

Mondják, a csata idején a nagyváradi templomból eltűnt Szent László király koponyája és a király maradványainak őrzésével megbízott szerzetes hiába kereste a szent ereklyét, nem találta meg. A csata után viszont a koponya visszakerült a helyére.

Kunok — keleti lovas nép, amely a XI–XII. században a Kárpátoktól keletre élt és gyakran betört magyar területre. Később a kunok egy részét befogadták a magyar állam területére (Kunság).

Szent László — I. vagy Szent László magyar király, 1040–1095 között élt és 1077–1095 között uralkodott. Nemcsak haditettei miatt volt jelentős, hanem a keresztény egyház erőteljes támogatása miatt. Abban a városban temették el, amelyet ő tett püspöki székhellyé, Nagyváradon. Halála után közel száz évvel avatták szentté.

Szűz Mária — Halála előtt István király Mária oltalmába ajánlotta országát, ezért tartjuk Szűz Máriát Magyarország védnökének.

Tatárok — keleti lovas nép, amely a XIII. században hatalmas birodalmat hozott létre Ázsiában. Gyakran betörték Európába és szörnyű pusztításokat vittek végbe Magyarországon. A nagy tatárjárás IV. Béla király idejében volt (1241–1242).

Tordai hasadék — Torda város határában levő több mint egy kilométer hosszú szűk völgy, amely átmetszi a mészkőhegyet.

Julianus barát

(A magyar őshaza felkutatása, találkozás a keleti magyarokkal)

IV. Béla király idejében — az Árpád vezette magyar honfoglalás után jó három évszázaddal — még halványan élt a keleten maradt magyarság emléke, csak senki nem tudta pontosan, hol is van az a keleti, magyar haza, ahonnan őseink elindultak. Négy domonkosrendi szerzetes, Julianus barát vezetésével, el is indult, hogy megkeresse a keleti magyarokat és Magyarországra hívja őket. A barátok Konstantinápolyba mentek, majd átkeltek a Fekete-tengeren. Útközben sorra kidőlték a barátok, s már csak ketten maradtak.

Nehéz körülmények között, többnyire gyalog haladtak észak felé, amerre a magyarok őshazáját remélték. Közben úti kísérőik ki is rabolták őket, de semmi értékes holmit nem találtak náluk. Egy folyó menti városba érve, az utolsó előtti szerzetes, Gellért testvér is meghalt. Az egyedül maradt Julianus egy mohamedán pap szolgálatába szegődött, aki Nagy-Bulgáriába készült.

Itt Julianus barát egy magyar asszonnyal találkozott, aki elmondta, hogy ő ide jött férjhez, és a többi magyar csupán kétnapi járóföldre lakik. Julianus tovább haladt és a Volga folyó mentén rövidesen megtalálta a keleti magyarokat, akik több mint ötszáz évvel azelőtt váltak el a nyugatra induló magyaroktól. Ennek ellenére a barát jól tudott velük értekezni. S bár nem voltak keresztények az itteni magyarok, nem idegenkedtek a kereszténység esetleges felvételétől sem. A keleti magyarok állatokat tenyésztettek és azok húásával, tejjével táplálkoztak. Sok lovat tartottak és igen jó harcosok voltak. Egyetlen szomszédos népnek sem sikerült őket legyőzniük, bár olyan szomszédaiak voltak, mint a bolgárok, tatárok vagy alánok.

A keleti magyarok országában találkozott Julianus barát a tatár kán követével, aki több nyelven, még magyarul is tudott. A követ elmondta, hogy egy jelentős tatár sereg innen nem messze táborozik, mert várja, hogy egyesülhessen a másik sereggel, amely délen harcol. Az egyesült hadsereg Németországot készül megtámadni. Julianus, tudva, hogy Németországra csak Magyarországon keresztül juthatnak el a tatárok, elhatározta, hogy hazamegy, királyát és népét értesíteni a közelebbi tatár veszedelemről. Elbúcsúzott hát a keleti magyaroktól és azt mondta: vissza fog térni hozzájuk, hogy Magyarországra vezesse őket. Ezután a leg-rövidebb úton — orosz és lengyel területen keresztül — sietett haza Magyarországra, ahová 1236 karácsonyán érkezett meg.

Beszámolt Béla királynak a tatár veszedelemről és a keleti magyarokról. Arról is beszámolt, hogy a tatárok milyen jó lovasok és hadi szervezetük tízes rendszerű, egy tizedes alá tíz ember, egy százados alá száz ember, egy ezredes alá ezer ember tartozik, s tízezer emberből áll egy-egy tatár seregrész. Harcmódokról azt is elmondta, hogy várostrom előtt a tatárok összeszedik a helyi lakosságot és foglyaikat maguk előtt terelve támadnak. Így fegyverzik le a várvédőket.

Béla király másodszor is elküldte keletre Julianus barátot, hogy vezesse az országba a keleti magyarokat és hogy újabb híreket hozzon a tatárokról. Julianus, társaival együtt, újra elindult kelet felé, de már nem jutott el a Volga mentére, mert a tatárok közben megindultak nyugat felé. Julianus kénytelen volt visszafordulni, s nemsokára a tatárok Magyarországra is betörték.

A keleti magyarokat a tatárjárás hulláma elsöpörte, többet senki sem találkozott velük.

Barát — szerzetes, pap neve és megszólítása a középkorban.

IV. Béla — magyar király (1235–1270) idejében volt a nagy tatárjárás (1241–1242). A pusztítás után ő állította helyre az országot, ezért szokták Bélát „második honalapítónak” nevezni.

Julianus (Julián barát) — XIII. századi domonkosrendi szerzetes. A pogány magyarokat az általa Ethylnak nevezett folyó mentén találta meg — valószínűleg a baskír földi Bjelaja folyó mentén. Első útjára 1235-ben, második útjára 1237-ben indult.

Tatárdulás Magyarországon

(A Sajó menti csata, tatár uralom és pusztítás. Rogerius püspök tatár fogságból való menekülése, az ország újjáépítése)

Az orosz fejedelemségek elpusztítása után a tatárok a Vereckei-kapun törtek be keletről Magyarországra. A király a nádort küldte a keleti kapu védelmére. A nádor gerendákkal, fatörzsekkel el is torlaszoltatta a szoros bejáratát. A tatárok azonban fejszés parasztokat küldtek előre, akik szétszedték az akadályt, a nádor seregét pedig íjászok szórták szét.

A tatár előrenyomulás hírére Béla király összegyűjtötte seregét és a Sajó folyó mellett várta be a tatárok támadását. A tatárok egy része az éjszaka leple alatt átkelt a folyón és a magyar tábornok körbezárta, majd reggel nyílzáport zúdítva a magyar tábornok megrohamozta. A tatár harcosok sokasága miatt a magyar sereg, bár jelentős létszámú volt, nem tudott kibontakozni. Akiket a tatárok nyilai nem pusztítottak el, azok egymást taposták agyon. A tatárok Béla királyra vadásztak, de a király kicsúszott a kezük közül. A magyar sereg egy részének sikerült elmenekülnie, bár a tatárok még a menekülők közül is sokat lemészároltak, mások pedig a mocsárba veszték menekülés közben.

A menekülők és elesettek sok értékes holmit elvesztettek. Az értékek között a tatárok megtalálták a királyi pecsétet is, és a magyar kézen maradt várakba a király nevében küldtek leveleket. Sok helyen elhitték, amit a hamisított levelek tartalmaztak, s ez további pusztítást vont maga után.

A tatárok elől a király a Dalmát tengerpartra menekült, majd hajóra szállt és egy szigeten várta ki az ellenség visszavonulását.

A nem eléggé befagyott Dunán a tatárok csellel keltek át: a folyam innenső partjára hatalmas állatsordát hajtottak, majd napokra magukra hagyták az állatokat. A másik parton levő magyarok, mivel azt hitték, hogy a tatárok visszahúzódtak, az általuk ismert helyen átkeltek a jégen és elhajtották az állatokat. A tatárok ezt látva, ugyanazon a helyen keltek át és a Dunántúlon is jelentős károkat okoztak, csupán néhány erősebb kővár tudott ellenállni.

A magyarok közül csak azok menekültek meg, akik a mocsarakba, sűrű erdőrengetegbe vagy hegyi barlangokba bújtak. Mivel abban az évben a tatárjárás miatt a parasztok nem vetettek gabonát, aratni sem volt mit, ezért szörnyű éhínség pusztított. Az éhezők gyökereket, gumókat, fakérget ettek, de a kutyát, macskát is megették. Mégis sokan éhen veszttek.

A következő évben a tatárok hírül vették, hogy Ázsiában meghalt az uralkodójuk, a nagykán, ezért azonnal megkezdték a visszavonulást Magyarországról. A sok ezer fogoly mellett sok kincset hurcoltak magukkal, egész nyájukat, méneseket, gulyákat hajtottak el. Lepusztult, felégetett, kirabolt országot hagytak maguk mögött.

Az elhurcolt foglyokat eladták rabszolgának, csak igen kevésnek sikerült közülük megszökni a tatár fogságból. Rogerius váradi püspöknek sikerült, szolgálójával együtt, megszöknie a tatár rabságból. Erdélyi útjukon hazafelé nyolc napon keresztül nem találkoztak élő emberrel, felégetett falvakon és városokon haladtak keresztül. Már az éhhalál fenyegette őket, amikor egy erdőben emberekkel találkoztak, akik megvendégelték őket fakéregből és lisztből készült kenyérrrel.

Kán — keleti, főleg tatár-mongol népek uralkodója.

Rogerius — olasz származású magyarországi főpap; a tatárjárás (1241) idején Nagyváradon püspök, ott esett a tatárok fogságába. Fogságát, szökését, a tatár pusztítást *Rogerius mester siralmas éneke* című, latin nyelven írt krónikájából ismerjük, amely nyomtatásban 1488-ban, magyar fordításban 1861-ban jelent meg.

Vereckei-szoros — az Északi-Kárpátok egyik átjárója, amely Magyarországot összeköti Oroszországgal, ezért még hívták orosz kapunak is. Ezen a szoroson keresztül érkeztek kelet felől a honfoglaló magyarok Árpád vezetésével Magyarországra.

Mészely Ilka: EZER FELHŐ

Ráduly János

Kobzon játszol

Kobzon játszol, koboz hangja
szertefut,
a szép dallam elandalít
száz falut.

Száz faluban most mindenki
énekel,
szárnyakat bont a vidámság —
égre kel.

Fut a nyár

Fut a nyár, szaladgál,
versenyzik a széllel,
hátán a puttonya
telis-tele fénnel.

Temérdek sok fényét
vajon hol is vette? —
Mít a tavasz elszórt,
összeszedegette.

Tücsök cirpel

Tücsök cirpel.
Dalos lelke
égre szálló
táltos lepke.

Énekel a
Nap, Hold, csillag,
a mindenség
zengő illat.

Nyuszijáték

Erdőn tisztás. Közepében
száz nyuszi a verőfényben.

Asztalokon tükrök sora,
feltükröznek az égboltra.

Jött az őz, mindjárt megállott:
— Száz nyuszi, ti mit csináltok?

— Sok munkától ki sem látszunk,
napenergiával játszunk.

Sirálytánc

Reggel óta
Sirálytáncot
bámul a Nap,
csodálatos,
amit lát.

— Sebjaj — mondja —,
majd kijárom
én is, én is
a sirálytánc
iskolát.

Borisz kutyánk

Borisz kutyánk
hórihorgas
csontot tép,
falánkságát
bámulja a
kéklő ég.